

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และแนวปฏิบัติเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง สนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักการศึกษาเอกชนจังหวัดนครราชสีมา ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การบริหารการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.1.2 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.1.3 ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.1.4 การบริหารงานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

2.2.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งปียะห์

2.2.3 ความหมายที่เกี่ยวกับตั้งปียะห์

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.1 ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.2 ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.3 ความมุ่งหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.4 ขั้นตอนการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.5 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.6 ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

2.3.6.1 งานกิจการนักเรียนด้านการพัฒนาระบบดูแลนักเรียน

2.3.6.2 งานกิจการนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน

2.3.6.3 งานกิจการนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

2.3.6.4 งานกิจการนักเรียนด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การบริหารการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

การศึกษาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเกิดวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงจากระบบปอเนาะนำไปสู่การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน โดยรัฐบาลจัดให้ปอเนาะจดทะเบียนกับรัฐ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถพัฒนาระบบการบริหารงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน และสามารถดำเนินงานภายใต้กรอบความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสภาพสังคมปัจจุบัน การบริหารงานโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็งนั้น นอกจากมีผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจทักษะการบริหารที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานอย่างสมดุลตามแนวทางที่กำหนดโดยศาสนาแล้วต้องมีบุคคลากรมืออาชีพและงานด้านต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนต่อกันได้

2.1.1 ประวัติความเป็นมาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของระบบการศึกษาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทำให้ทราบถึงระบบการศึกษาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่เริ่มต้นพร้อมกับการเข้ามาของศาสนาอิสลาม ในระยะแรกการศึกษาอิสลามได้เริ่มมาจากการเรียนรู้ศาสนาที่บ้านของโต๊ะครูและมัยิด มีการสอนอัลกุรอานและวิชาพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอิสลาม เช่น หลักการศรัทธา การละหมาด หลักบัญญัติต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยาย โดยมีลูกศิษย์จะนั่งล้อมโต๊ะครู เพื่อรับฟังการบรรยาย โดยที่มีโต๊ะครูเป็นศูนย์กลาง ต่อมาการศึกษากลายเป็นประเพณี เริ่มมีผู้คนนิยมไปส่งบุตรหลานไปเรียนที่บ้านโต๊ะครูเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้บ้านโต๊ะครูไม่สามารถที่จะรองรับจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้นนั้น จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนสถานที่ที่กว้างกว่าเดิมที่สามารถรองรับผู้เรียนจำนวนผู้เรียนได้มากกว่าเดิม ซึ่งต่อมาได้เรียกสถานที่ดังกล่าวว่า ปอเนาะ

วินิจ สังขรัตน์ (2544) ได้นำเสนอเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในปอเนาะไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนในระบบปอเนาะในสมัยแรกเริ่มมีวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสืบทอดคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นหลัก ซึ่งผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนมีหน้าที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ การจัดการเรียนการสอนระบบปอเนาะในสมัยก่อนไม่มีการใช้หลักสูตรที่แน่นอน

ไม่มีตารางเรียนและไม่มีกำหนดเวลาสอนที่แน่นอน ไม่มีการวัดและประเมินผลการเรียนที่เป็นระบบ ไม่มีระดับชั้นเรียนเหมือนกับปัจจุบัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีเพียงตำราที่ตีพิมพ์ด้วยภาษามลายูอักษรยาวีและหนังสือในภาษาอาหรับสำหรับ ส่วนที่มาของหนังสือเรียนมีการจัดพิมพ์ทั้งในและนอกประเทศ การถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของโต๊ะครูเพียงคนเดียว บางครั้งเมื่อมีปัญหาผู้สอนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน โต๊ะครูใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการให้ลูกศิษย์รุ่นพี่ที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ได้เรียนมาเป็นผู้สอนรุ่นน้องแทนโต๊ะครูในบางวิชา เช่น วิชาอัลกุรอาน เป็นต้น ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการศึกษาอบรมในปอเนาะที่แน่นอน ผู้เรียนในปอเนาะส่วนใหญ่จะเป็นผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแล้ว เนื้อหาวิชาที่ใช้สอนในปอเนาะ เป็นวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว เป้าหมายสูงสุดของระบบการศึกษาปอเนาะ คือ ผู้เรียนที่จะสำเร็จการศึกษาต้องเป็นเลิศและมีความชำนาญในด้านความรู้ทางวิชาศาสนา และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้อย่างเชี่ยวชาญ

วินิจ สังขรัตน์ (2544) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับระบบการศึกษาปอเนาะว่าระบบการศึกษาปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะอยู่ในความดูแลและการควบคุมของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายที่ใช้บังคับและควบคุมโรงเรียนราษฎร์ คือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2497 ในเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติได้ประกาศไว้ในฉบับที่ 216 ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนขึ้นให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ และโอนงานของกองโรงเรียนราษฎร์ให้เป็นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2497 ในเวลาต่อมา เรียกว่า พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2518 จากการดำเนินการดังกล่าว ทำให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้แบ่งลักษณะของโรงเรียนเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะวิชาศาสนาอย่างเดียว (2) โรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ในสมัยนั้น และ (3) โรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ (2551) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาปอเนาะ ประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (1) และมาตรา 15 (2) โดยมีวิวัฒนาการถือกำเนิดในสองรูปแบบ

รูปแบบแรกคือ โรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลาม รูปแบบที่สองคือ โรงเรียนที่แปรสภาพจากระบบการศึกษาปอเนาะเป็นโรงเรียนเอกชนที่สอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามรูปแบบแรกก่อตั้งโดยหะยีสุหลง บินอับดุลกอเดร์ และได้ตั้งชื่อโรงเรียนนี้เป็น “มัตรอสะฮ์ อัลมูอาริฟวาฎาเอะนิยะฮ์ ฟีฆอนนี” ซึ่งถือเป็นโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลามโรงเรียนแรกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามรูปแบบที่สอง กำเนิดมาจากระบบปอเนาะ ซึ่งได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลามและเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยรัฐได้กำหนดนโยบายเป็นระยะ ๆ ดังนี้

ปี พ.ศ. 2504 รัฐได้เข้ามาควบคุมดูแลโรงเรียนในระบบปอเนาะ โดยการออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษาที่สอง พ.ศ. 2504 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 โดยให้สถานศึกษาที่ยังจัดระบบการศึกษาในระบบปอเนาะให้มายื่นเรื่องการขอจดทะเบียน ผลจากการใช้ระเบียบดังกล่าว ปรากฏว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2507 มีปอเนาะที่เข้ามายื่นเรื่องการขอจดทะเบียนกับทางราชการจำนวน 171 ราย ซึ่งรัฐบาลได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณในการปรับปรุงอาคารต่าง ๆ ในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรการสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ตลอดจนการวัดผลให้เป็นไปตามหลักสูตรตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะ ในภาคการศึกษาที่สอง พ.ศ. 2504 (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ, 2551)

ในปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมสนับสนุนระบบการศึกษาปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 โรงเรียนดังกล่าวต้องจัดให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน จัดให้มีอาคารเรียนที่เป็นเอกเทศ ต้องจัดการเรียนการสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ จึงจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ที่จัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ, 2551)

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประชาชนชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงนิยมและไว้วางใจส่งบุตรหลานของตนเองให้ได้เข้าเรียนในระบบของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ยิ่งเมื่อโรงเรียนได้เปิดสอนหลักสูตรควบคู่ทั้งภาคศาสนาและภาคสามัญ และเพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศก็ยิ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น (ชิดติก อาลี และ ดลมนรรัตน์ บากา, 2555) เป็นไปตามแผนพัฒนายุทธศาสตร์การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการเร่งขับเคลื่อนดำเนินการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้ และเร่งยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

จากที่ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่าการศึกษาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจากระบบปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนำไปสู่การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน เริ่มต้นจากปีพุทธศักราช 2504 โดยรัฐบาลจัดให้ปอเนาะจดทะเบียนกับรัฐ ต่อมาช่วงปี พุทธศักราช 2508-2511 รัฐให้ปอเนาะแปรสภาพจากระบบปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาในปีพุทธศักราช 2525 จากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยที่รัฐบาลให้การส่งเสริมและให้การสนับสนุนทางการเงินเป็นเงินอุดหนุนงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาสามัญควบคู่วิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทเป็นสองประเภท คือเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15(1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2525 เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิทยาศาสตร์ควบคู่กับวิชาสามัญหรือวิชาชีพ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และอีกประเภทหนึ่ง คือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งส่วนหนึ่งจัดการเรียนการสอนทางอิสลามศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และอีกส่วนหนึ่งจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่ไปด้วย แต่สภาพความพร้อมทั้ง บุคลากรและระบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(2) ยังไม่เข้าเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะยกระดับสู่การเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525

2.1.2 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน (2550) ระบุเกี่ยวกับประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนเอกชนในระบบและนอกระบบ โดยโรงเรียนเอกชนในระบบเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน 2 ระบบ คือ จัดการเรียนการสอนวิชาสามัญควบคู่ศาสนา ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนด้านสามัญศึกษา ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และระบบวิชาศาสนาใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย มีรูปแบบการจัดการสอนที่เป็นระบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษาการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา และเป็นสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์ที่รัฐกำหนด

เมื่อจำแนกตามการจดทะเบียนโรงเรียน สามารถจำแนกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ 3 ประเภท ดังนี้

- 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาศาสนาอย่างเดียว
- 2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1)
- 3) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(2)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นที่รู้จักกันดีในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสที่ถือได้ว่ามีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากที่สุด โดยนอกจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะมีจุดแข็งในเรื่องความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาการศาสนาแล้ว ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ได้พยายามปรับโครงสร้างและหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เช่น มีห้องเรียนโปรแกรมพิเศษ มีหลักสูตรภาษาต่างประเทศ มีการจ้างครูต่างชาติเจ้าของภาษา และมีหลักสูตรสำหรับเตรียมเข้ามหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ เป็นต้น

ฟาริด เตะมาหมัด (2550) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนที่ได้รับบัญญัติ โรงเรียนเอกชนแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ โรงเรียนประเภทสามัญศึกษา โรงเรียนเอกชนประเภทนอกระบบ โรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา และโรงเรียนเอกชนประเภทนโยบายพิเศษ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถูกจัดอยู่ในโรงเรียนเอกชนสังกัดกองโรงเรียนนโยบายพิเศษตามมาตรา 15(1) และมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนซึ่งแปรสภาพมาจากโรงเรียน “ปอเนาะ” ในสมัยก่อนที่ใช้บ้านโต๊ะครูเป็นสถานที่ทำ

การสอนศาสนา และการจัดการเรียนการสอนแบบไม่มีชั้นเรียน ซึ่งในปัจจุบันได้จัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนทั้งวิชาศาสนาและสามัญ ผู้บริหารโรงเรียนได้แก่ ผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการและครูใหญ่ ข้าราชการครูที่ส่งไปสอนและครูที่โรงเรียนจ้างสอน วิชาสามัญและศาสนา

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดอยู่ในโรงเรียนเอกชนสังกัดกองโรงเรียนนโยบายพิเศษตามมาตรา 15(1) และมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนซึ่งแปรสภาพมาจาก “ปอเนาะ” มาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนา ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ มีทั้งโรงเรียนในระบบและนอกระบบ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นเงินอุดหนุนงบประมาณรายหัว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี มีความรู้ มีทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม

2.1.3 ระบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

1. หลักสูตรอิสลามศึกษาปี 2546 เป็นไปตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แบ่งระดับการศึกษาอิสลามเป็น 4 ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 หรือเรียกว่าชั้นอับตีดาอียะฮฺ หมายถึง อิสลามศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1-3 และอิสลามศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 หรือเรียกว่าชั้นมุตาวซซึฎฎะฮฺ หมายถึง อิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 หรือเรียกว่าชั้นชานาเวียฮฺ คือ อิสลามศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6

2. หลักสูตรวิชาสามัญในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มี 3 หลักสูตร (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2533 รวมเวลาเรียน 12 ปี คือ หลักสูตรประถมศึกษา 6 ปี หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี

3. หลักสูตรบูรณาการระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญ พ.ศ. 2535 มี 2 หลักสูตร รวมระยะเวลา 6 ปี ได้แก่ หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี

4. หลักสูตรวิชาชีพโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มี 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรวิชาชีพพระยะสันของวิทยาลัยสารพัดช่าง และหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันของวิทยาลัยชุมชน

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2550) การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากหลักสูตรอิสลามศึกษาในอดีต โดยเฉพาะช่วงชั้น ซึ่งได้กำหนดดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น หรือชั้นอับตาดอัยยะฮ์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น หรือชั้นอับตาดอัยยะฮ์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง หรือชั้นมุทวัชชีฎาะฮ์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย หรือชั้นซานาอียะฮ์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 – 3

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม ซึ่งมีการกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยสาระองค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์หรือค่านิยมที่ดี คุณธรรมจริยธรรมที่พึงงามของผู้เรียน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มสาระศาสนาอิสลาม ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาอัลกุรอาน วิชาฮัตตีฟฮ์ วิชาอัลฮะดีษ วิชาอัลอะกีดะฮ์ และวิชาอัลฟิกฮ์

2. กลุ่มสาระสังคมศึกษาและจริยธรรม ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาฮัตตารีค วิชาอัลอัคลาก

3. กลุ่มสาระภาษา ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาอาหรับ และภาษามลายู

นอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อันมีจุดมุ่งหมายหรือมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้สติปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงงาม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่ง

พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างของท่านศาสดานบีมุฮัมมัด มีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นพลดีของโลก เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว และพัฒนาสังคม ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและดำเนินชีวิตในโลกนี้ได้อย่างสันติสุขและได้รับความสันติสุขในโลกหน้า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการได้รับการศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต่อไป ตลอดจนการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาศิลปะ วิชาการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี และวิชาภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนที่มีวิวัฒนาการที่แปรสภาพมาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดตำราเรียนเป็นหลักและไม่มีหลักสูตรเป็นลายลักษณ์อักษร มีการบริหารจัดการแบบโต๊ะครูบริหาร ต่อมาในปีพ.ศ. 2504-2508 รัฐได้จัดทะเบียนสถานศึกษาในระบบปอเนาะโดยแปรสภาพให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน มี 2 หลักสูตร ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ 1) หลักสูตรวิชาศาสนา และ 2) หลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพ หลังจากที่มีการจัดการศึกษาอิสลามมีการเปลี่ยนแปลงมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ภายหลังได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้สติปัญญา คุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและเป็นพลเมืองดีของโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต รวมไปถึงเจตคติที่ดีที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อระดับต่อไป การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดและ

จัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ทั้งหมด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังที่กล่าวข้างต้น จนถึงปัจจุบัน

2.1.4 การบริหารงานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

การบริหารงานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในยุคแรกของการก่อตั้งเป็นการบริหารที่อาศัยสามัญสำนึกและประสบการณ์ที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น จากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลานเพียงเท่านั้น ในสมัยก่อนจะเห็นได้ว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการบริหารงานอย่างไม่เป็นระบบและมีความเป็นมาตรฐานน้อยกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในปัจจุบัน จนกระทั่งในระยะเวลาต่อมาเริ่มมีการศึกษาวิจัย และกล่าวถึงระบบการบริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มากขึ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ และมุมมองที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในพื้นที่มากขึ้น

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยส่วนใหญ่มีโครงสร้างการบริหารงานที่คล้ายการจัดโครงสร้างของระบบราชการที่มีองค์ประกอบคล้ายๆกัน เช่น กิจกรรมและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียนที่มีความคล้ายคลึงกันมาก มีงานบางงานที่เหมือนกัน เป็นการดำเนินงานที่มุ่งให้ผู้เรียนเก่ง ดี มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จึงมีระบบการจัดการเรียนการสอนและมีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่คล้ายๆกัน สอดคล้องกับ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2556) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรม (Activities) และหน้าที่ (Function) ตามโครงสร้างก่อให้เกิดบทบาทของสมาชิกและความคาดหวังต่อโรงเรียน สมาชิก (บุคลากร ครู และผู้บริหาร) จึงต้องดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

การบริหารงานกิจการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันก็ถือว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ต้องการให้พัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหาร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การกำหนดต้นแบบโรงเรียนที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) นอกจากนี้ ตามที่เสกการียา แวโซะ (2550) ได้ศึกษาแนวโน้มการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ.2548-2558 และพบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการวางนโยบายและวิสัยทัศน์การบริหารโดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ใน

10
1652
2582

ภาษาต่างประเทศและภาษาซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ คือ ภาษาอาหรับ ภาษาอังกฤษ และภาษามลายู และเน้นสร้างผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม

สะการียา แวโซะ (2550) กล่าวว่า ภารกิจการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ได้จำแนกตามงานบริหาร ดังนี้

1) การบริหารงานวิชาการมีความเป็นระบบ มีการดำเนินการเพื่อเร่งพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

2) การบริหารงานบุคคล มุ่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพ โดยส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3) การบริหารงานการเงิน ก็มีการกำหนดแผนการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพเชิงกลยุทธ์ ซึ่งในภารกิจด้านนี้ภาครัฐก็ได้เข้ามาตรวจสอบการเงินของโรงเรียนอย่างรัดกุม

4) การบริหารงานทั่วไป มีการจัดการในเรื่องสาธารณูปโภคที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพ

แม้ว่าการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศในประเด็น การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการศึกษา (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) แต่กระนั้น การบริหารกิจการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ก็ดำเนินการอย่างมีระบบ บุคลากรได้รับการพัฒนาอบรม มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ หลักสูตรการสอนถูกนำมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันจึงได้รับการยกระดับคุณภาพ ให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาสมัยใหม่และมีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

การบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสำหรับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบัน ยังประสบกับปัญหาในการบริหารงานโรงเรียน และมีข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรและงบประมาณจัดการจัดการศึกษา และสำหรับคำกล่าวที่ว่า “การบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ” ยังคงเป็นประเด็นที่สมเหตุสมผลที่จะถูกกล่าวถึงสำหรับการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สะการียา แวโซะ, 2550; นิเลาะ แวอุเซ็ง 2559) อาจจะเป็นด้วย ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยส่วนใหญ่มา

จากการสืบทอดอำนาจ และผู้บริหารมีความรู้ในด้านอิสลามศึกษาเป็นหลัก จึงอาจมีทักษะในเชิงการบริหารที่ไม่เพียงพอกับการขับเคลื่อนโรงเรียนในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

จากความคิดเห็นของบรรดานักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถพัฒนาระบบการบริหารงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน และสามารถดำเนินงานภายใต้กรอบความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสภาพสังคมปัจจุบัน การบริหารงานโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น นอกจากมีผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจทักษะการบริหารที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานอย่างสอดคล้องตามแนวทางที่กำหนดโดยศาสนาแล้วต้องมีบุคลากรมืออาชีพและงานด้านต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนต่อกันได้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ในการทําวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาจากอายะห์อัลกุรอาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นักวิชาการทั่วไป และนักวิชาการมุสลิมดังต่อไปนี้

2.2.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาผู้เรียนในฐานะสมาชิกของสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม เจตคติ และคุณธรรมเพื่อให้เกิดค่านิยมที่ตรงกัน ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์และเป็นกำลังคนที่มีประสิทธิภาพอยู่ในสังคมที่ตนดำรงอยู่อย่างมีความสุขนั้นจะต้องดำเนินการเป็นไปอย่างมีขั้นตอนมีระบบต่อเนื่องสัมพันธ์กันในรูปของกระบวนการซึ่งจะทำให้มองเห็นทิศทาง ขอบข่ายของงานและผลสำเร็จของงานในอนาคต ผู้บริหารจึงต้องเข้าใจคำว่า การบริหาร ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สันติ บุญภิรมย์ (2552) ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามีส่วนสนับสนุน จากความหมายดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การบริหารจะไม่เกิดขึ้น หากมีผู้ดำเนินงานไม่ถึงสองคน เป็นการดำเนินการของบุคคลมากกว่าหนึ่งคน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

สมพงศ์ เกษมสิน (2546) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน เพราะงานบริหารทุกอย่าง จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษา โดยรอบคอบเพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุด ในอันที่จะ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จากความหมายดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานร่วมกันกับบุคคลอื่นโดยใช้ศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

วิโรจน์ สารรัตน์ (2553) กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การโดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความหมายดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การบริหารงานจะสำเร็จได้ ต้องผ่านกระบวนการดำเนินงานที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม โดยผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบ

สันติ บุญภิรมย์ (2552) ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามีส่วนสนับสนุน จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การบริหารจะเกิดขึ้นเมื่อมีคณะทำงานมากกว่าหนึ่งคน และมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน เพื่อบรรลุผลที่ได้วางไว้

คอและห์ (2551) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารว่า การบริหารมีความครอบคลุมในทุกองค์ประกอบของการบริหาร เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการและการนิเทศ ทั้งนี้เพื่อให้วัตถุประสงค์ของสถาบันบรรลุผล และได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารในอิสลามไว้ว่า การบริหารในอิสลามเป็นการพัฒนาบุคคลในหน่วยงานด้วยวิธีการที่ดีที่สุดนอกเหนือจากการใช้ประโยชน์จากแรงงานของพวกเขา

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานหรือการวางแผนงานที่ครอบคลุมโดยบุคคลหลายๆคนในองค์กรหรือหน่วยงานร่วมกันสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารที่ครอบคลุมต้องนอกจากมีการวางแผนที่ครอบคลุมแล้ว ต้องมีการจัดองค์การ การจัดบุคลากรให้ตรงกับงานที่ถนัด และต้องมีการควบคุมสั่งการและการนิเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร อันส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการดำเนินการที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์พร้อม ๆ กัน อย่างมีระบบตามลำดับขั้นตอนและมีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ร่วมกัน โดยมีผู้บริหารมืออาชีพเป็นผู้กำกับติดตาม ให้งานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะการบริหารในอิสลามที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาปัจเจกบุคคล สร้างผู้นำ และดูแลควบคุมงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน และการบริหารในอิสลามเป็นการพัฒนาบุคคลในองค์กรด้วยวิธีการที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดนอกเหนือจากการใช้ประโยชน์จากแรงงานของกลุ่มชนพวกเขาเท่านั้น ดังนั้น การบริหารการศึกษาจึงหมายถึง กระบวนการดำเนินงานหรือการวางแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ครอบคลุมโดยบุคคลากรทางการศึกษาคนในสถานศึกษาร่วมกันสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องมีการจัดองค์การ จัดบุคลากรปฏิบัติงานตรงกับงานที่ถนัด และต้องมีการควบคุมสั่งการและการนิเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา อันส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านความสามารถ ด้านทัศนคติ ด้านค่านิยมหรือคุณธรรม ด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมต่อไป

ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีความเจริญงอกงามทั้งความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีของสังคม รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ตลอด เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545–2549 กำหนดให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ดี เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรู้และสติปัญญา ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมที่งดงาม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้มีชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข การพัฒนาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องเรียนรู้และจัดกิจกรรมประสบการณ์ให้แก่เด็กให้สอดคล้องกับวัยและความต้องการ ตลอดจนสนองต่อพัฒนาการและหลักสูตร การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงมีความสำคัญอย่างมาก ทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนได้พัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับตัวได้ (กระทรวงศึกษาธิการ . 2545 : 6) มาตรา 7 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี โดยคนไทยทุกคนต้องจบการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า ดังนั้นผู้เรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับจะต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต งานกิจการนักเรียนจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญ ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้

ถวิล เกษสุพรรณ (2552) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษาที่บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันดำเนินงาน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพของสังคมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สมเดช สาวันตี (2553) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ และความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จอมพงศ์ มงคลวนิจ (2556) ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันดำเนินการโดยบุคคลหลายคน ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนหรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านความสามารถของผู้เรียน ด้านทัศนคติของผู้เรียน ด้านค่านิยมหรือคุณธรรมของผู้เรียนทั้งทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นสมาชิกของสังคมที่มีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระบบระเบียบแบบแผนและที่ไม่เป็นระบบระเบียบแบบแผน ดังนั้น การบริหารและการจัดการสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารที่มีการประสานงานกันหรือร่วมมือกับครูและบุคลากรในโรงเรียน อธิการบดี หรือเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารครูหรืออาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัย และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผลการจัดอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัยและอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้ เรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” นั่นเอง โดยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ศิลป์ชัย อ่วงตระกูล (2552 : 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึงการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคลมีอาชีพกับชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาหรือการบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่สถานศึกษาได้วางไว้อย่างมีคุณภาพ

ณัฐรฎา พวงธรรม (2553 : 14) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการการบริหาร การพัฒนา และการปรับปรุงวิธีการบริหารงานด้านต่าง ๆ เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความก้าวหน้า และส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางด้านความคิด ความรู้ ควบคู่กับการสอดแทรกคุณธรรมแก่นักเรียนเพื่อให้เกิดนักเรียนที่มีคุณภาพ

จากที่ได้ศึกษาแนวคิดและทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานทางสังคมที่เกิดจากการร่วมมือกันดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดความเป็นเอกภาพให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้

และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาผู้เรียนในฐานะสมาชิกของสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม เจตคติ และคุณธรรมเพื่อให้เกิดค่านิยมที่ตรงกัน ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ และเป็นกำลังคนที่มีประสิทธิภาพอยู่ในสังคมที่ตนดำรงอยู่อย่างมีความสุข

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดริบยะห์

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการศึกษา อิสลามเป็นศาสนาที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มนุษย์ทุกคนทุกระดับให้ศึกษาหาความรู้ อิสลามสนับสนุนให้มุฮัมมัดทุกคนแสวงหาความรู้ถึงแม้มีอุปสรรคมากมายก็ตาม ถึงแม้ความรู้ที่ต้องหานั้นอยู่นอกโลกก็ตามเราต้องแสวงหา ถือได้ว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ต้องปฏิบัติ การศึกษาหาความรู้ในอิสลามถือเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำพามุฮัมมัดหรือปัจเจกบุคคลสู่การศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม อิสลามเป็นศาสนาแห่งการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์แบบและครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน การศึกษาเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานมาให้แก่มนุษย์ชาติเพื่อเป็นทางนำในการดำรงชีวิตโดยผ่านบรรดาศาสนทูตทำหน้าที่นำหลักคำสอนของพระผู้เป็นเจ้ามาเผยแผ่แก่ประชาชาติในแต่ละยุคสมัยให้ถือปฏิบัติและได้ทรงแต่งตั้งบีมุฮัมมัด ให้เป็นศาสนทูตท่านสุดท้ายเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสมบูรณ์แบบในทุก ๆ ช่วงกาลเวลา และทุก ๆ ด้านของชีวิต

อิบราฮีม ณรงค์รัชชาเขต (2551) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษานับว่าเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด เป็นกระบวนการที่สามารถสร้างมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความคิดและจิตวิญญาณของมนุษย์ อันจะก่อให้เกิดการสร้างสรรคการเปลี่ยนแปลงและเป็นการพัฒนาทางสังคม การจัดการศึกษาในมุมมองของอิสลามเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการแสวงหาความโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้า นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น อิสลามจึงเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความรู้อและการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากอิสลามจะสอนให้มนุษย์มีความรักต่อความรู้แล้วการแล้วอิสลามเรียกร้องและสนับสนุนให้มุสลิมทุกคนแสวงหาความรู้ ไม่ว่าจะความรู้นั้นจะอยู่ห่างไกลจากแค่ไหนก็ตาม ไม่ว่าจะความรู้นั้นจะอยู่ที่แห่งหนใดก็ตาม จะอยู่ในภาวะคับขันหรืออยู่ในภาวะที่กำลังอยู่ในศึกสงครามก็ตาม เพราะความรู้นั้นเป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ ถือเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะไขความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมและอารยธรรม ความรู้มีอิทธิพลและมีความสำคัญยิ่งต่อทุกขั้นตอน

ของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์ได้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเอง รู้จักมวลจักรวาลที่พระผู้เป็นเจ้าสร้างขึ้นมา และรู้จักพระผู้อภิบาลผู้ทรงสร้าง

Talat Sultan (1992) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Education” ที่มาจากภาษาอังกฤษซึ่งในภาษาลาตินใช้คำว่า “Educare” มีความหมายว่า การเลี้ยงดู ดูแล รักษา อบรมสั่งสอน การศึกษาถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง และพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้นการศึกษาอิสลามจึงเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้สอดคล้องกับค่านิยมในอิสลาม หลักปฏิบัติในอิสลามที่ปูไว้อยู่บนพื้นฐานของอัลกุรอานและซุนนะฮ์ ส่วนคำศัพท์ที่หมายถึงการศึกษาอิสลามนั้น นักการศึกษาอิสลามหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ทั้งในเชิงภาษาและเชิงวิชาการ ดังนี้ 1) “การศึกษา” ในภาษาอาหรับจะใช้คำว่า อັตตฺริบียะฮฺ التّربية หรือในภาษามลายูจะใช้คำว่า “Pendidikan” เมื่อใช้กับบริบทการศึกษาในอิสลามในวงกรมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในประเทศอาหรับรวมถึงสถาบันการศึกษาในประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศบรูไนดารุสสลาม จะใช้คำว่า การศึกษาอิสลาม หรือ التّربية الإسلامية (อັตตฺริบียะฮ์ อัลอิสลามียะฮ์)

2.2.2.1 ความหมายที่เกี่ยวกับตฺริบียะฮ์

Kamus Besar Bahasa Indonesia (2015) ตฺริบียะฮ์ หมายถึง การศึกษา และการศึกษามีความหมายถึง กระบวนการการเรียนรู้สำหรับมนุษย์ทุกคนเพื่อให้ได้ความรู้และประสบการณ์ที่สูงขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายที่แน่นอนและชัดเจน

Mohd. Yusuf Ahmad (1999) คำว่า “ตฺริบียะฮ์” มาจากคำในภาษาอาหรับ หมายถึง การศึกษาหาความรู้ การตฺริบียะฮ์ เป็นกระบวนการอบรม สั่งสอน ดูแลบุคคลหนึ่งคนโดยใช้ความรู้และความคิดของความเป็นอิสลามควบคู่กับการปฏิบัติตนตามความรู้ที่ได้มาในชีวิตประจำวัน การตฺริบียะฮ์ไม่ใช่แค่การเรียนรู้หลักทฤษฎีหรือเรียนให้รู้อย่างเดียว แต่การตฺริบียะฮ์ต้องควบคู่กับหลักปฏิบัติ กล่าวคือ ปฏิบัติตนตามความรู้ที่ได้มาอย่างสมบูรณ์

Abu Ridhwan (2008) คำว่า “ตฺริบียะฮ์” มาจากคำในภาษาอาหรับซึ่งมีความหมายว่า การดูแล การเลี้ยงดู และการศึกษา และตฺริบียะฮ์อิสลามียะฮ์ หมายถึง การดูแล การเลี้ยงดู และการศึกษาที่ถือรากฐานมาจากอัลกุรอานและอัสซุนนะฮ์

التربية มาจากคำว่า رَبُّ رَبِّ (ร็อบบะ ยะรُّบบุ) หมายถึง การแก้ไขให้ดีขึ้น การสั่งสอน การปกครองดูแล (จารุวัจน์ สองเมือง : 2556)

อิมาม อัลบัยฏอวีย์ (685 ฮ.ศ) ได้กล่าวว่า ““อَّر-ร็อบ (الرَّبُّ) ที่เป็นรากศัพท์ของคำว่า อັตตะรบียะฮฺ (التَّربِيَّة) หมายถึง การนำสิ่งหนึ่งสิ่งใดสู่ความสมบูรณ์ของมัน จากลักษณะหนึ่งหนึ่งสู่อีกลักษณะหนึ่ง”

อรร-รอฆิบ อัล-อัศฟาฮานีย์ (502 ฮ.ศ) ได้กล่าวว่า “อَّر-ร็อบ (الرَّبُّ) ที่เป็นรากศัพท์ของคำว่า อັตตะรบียะฮฺ(التَّربِيَّة) คือ การสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากขั้นสู่อีกขั้นจนถึงขีดความสมบูรณ์”

จากความหมายที่หลากหลายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษา (التَّربِيَّة) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนตลอดจนพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเต็มตามศักยภาพและมีทักษะในทุก ๆ ด้านเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการที่ครอบคลุมในทุกแง่มุมและทุกด้านของชีวิต มีทั้งหลักจริยธรรมและหลักกฎหมาย เพื่อใช้ในการจัดระเบียบวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในสังคมให้เกิดความสมบูรณ์ เพื่อให้คนทุกคนได้ดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข หรือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างสันติสุข

มีสลัน มาหะมะ (2556) ได้กล่าวว่า การศึกษาในอิสลามจะมีความหมายที่ครอบคลุมด้วย 3 คำ ดังนี้ (1) การอัครบียะฮฺ หมายถึง การอบรมและการขัดเกลาจิตใจ (2) การตะอ์ลิม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ทั้งความรู้ทางศาสนาและความรู้ทางโลก และ (3) การตะอ์ดีบ หมายถึง การอบรมปมนิสัยให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีระเบียบวินัยจากการศึกษาเอกสารพบว่า แต่ละด้านมีผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(1) การอັตตะรบียะฮฺ (التَّربِيَّة) มาจากคำว่า رَبُّ رَبِّ (ร็อบบะ ยัรُّบบุ) หมายถึง การเพิ่มพูนขึ้นและเจริญงอกเงย ดังนั้น การศึกษาหรือ التَّربِيَّة หมายถึง การเพิ่มหรือเจริญงอกงาม ดังคำในภาษาลาติน “Education is Growth”(การศึกษาคือการงอกเงยหรือความเจริญงอกงาม) และอัลลอฮ์ได้ตรัสในอัลกุรอานเกี่ยวกับอັตตะรบียะฮ์ ดังนี้

مَحَقُّ اللَّهِ الرَّبَّاءَ وَيُزِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

ความว่า : อัลลอฮ์จะทรงให้ดอกเบียลดน้อยลงและหมด
ความจำเริญ และพระองค์จะทรงให้บรรดาที่เป็นทานเพิ่มพูนขึ้น
และอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงชอบผู้เนรคุณผู้กระทำความบาปทุกคน

(อัล-บะกอเราะฮฺ : 276)

وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ
كُلِّ زَوْجٍ مَّهِجٍ

ความว่า : และ เจ้าจะเห็นแผ่นดินแห้งแล้ง ครั้นเมื่อเราได้หลั่งน้ำฝน
ลงมาบนมัน มันก็จะเคลื่อนไหวขยายตัวและพองตัวและงอกเงยออก
มาเป็นพืช ทุกอย่างเป็นคู่ ๆ ดูสวยงาม

(อัล-ฮัจญ์ : 5)

وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبِّا لَيُزُو فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَزُو عِنْدَ اللَّهِ

ความว่า : และสิ่งที่พวกเจ้าจ่ายออกไปจากทรัพย์สิน (ดอกเบีย)
เพื่อให้มันเพิ่มพูนในทรัพย์สินของมนุษย์ มันจะไม่เพิ่มพูน ณ ที่
อัลลอฮ์

(2) ฝึกอบรม คำว่า رَبِّي رَبِّي (รอบบาศูร์) การดูแลและเลี้ยงดู อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ

ความว่า : เขา (ฟิรอาน) กล่าวว่า เรามีได้เลี้ยงดูเจ้าเมื่อขณะเป็น
เด็กอยู่กับพวกเราดอกหรือ? และเจ้าได้อยู่กับเราหลายปีในช่วง
ชีวิตของเจ้า

(อัล-ชุอะรออ์ : 18)

وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

ความว่า : และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง (บิดามารดา) ซึ่งการถ่อมตนเนื่องจาก ความเมตตา และจงกล่าวว่า “ข้าแต่พระเจ้าของฉัน ทรงโปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสองเช่นที่ทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันเมื่อเยาว์วัย

(อัล-อิสรอ : 24)

(3) التربية มาจากคำว่า رب يرّب (ร็อบบะ ยะรฺบฺ) หมายถึง การแก้ไขให้ดีขึ้น การสั่งสอน การปกครองดูแล อัลกุรอาน ได้ให้ความหมายการดูแลสั่งสอน ในอายัดต่าง ๆ เช่น

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ

هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

ความว่า : และพระองค์ได้ทรงสอนบรรดานามของทั้งปวงให้แก่อาดัมภายหลังได้ทรงแสดงสิ่งเหล่านั้นแก่มะลาอิกะฮ์ แล้วตรัสว่า จงบอกบรรดาชื่อของสิ่งเหล่านั้นแก่ข้า หากพวกเจ้าเป็นผู้พูดจริง

(อัลบะกอเราะฮฺ : 32)

وَإِذْ عَلَّمْنَاكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ

ความว่า : และขณะที่ข้าได้สอนเจ้า ซึ่งคัมภีร์และความมุ่งหมายแห่งบัญญัติศาสนาและอัต-เตารอตและอัล-อิน-ญีล

(อัลมาอิดะฮฺ : 110)

ความหลากหลายของความหมายการศึกษาที่นักคิดและนักการศึกษาในแต่ละยุคสมัยแต่ละสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับสถานที่ เหตุการณ์และสถานการณ์ สภาพแวดล้อมรอบตัว ปรัชญาและแนวคิดในยุคนั้น ๆ ตลอดจนนโยบายของรัฐ แต่โดยภาพรวมแล้ว ความหมายของการศึกษาก็ยังจะอยู่ในกรอบของความหมายของคำว่าอัตฺร์บียะฮฺดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ดังนั้น การศึกษา (التربية) จึงหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุม ที่ครอบคลุมในทุกแง่มุมของในทุก ๆ ด้าน มีทั้งหลักปฏิบัติ หลักจริยธรรมตลอดจนหลักกฎหมาย เพื่อเป็นการจัดระเบียบวิถีชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นบุคคลที่สมบูรณ์อยู่ในสังคมอย่างมีความสงบเพื่อให้คน

ทุกคนได้ดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข หรือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างสันติสุข

Abd al-Rahman al-nihlawi (2003) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกเกี่ยวกับอัตรบียะห์ว่า รากศัพท์ของคำดังกล่าวข้างต้นนั้น มีนักวิชาการสรุปได้ดังนี้ อัลรอฆิบ อัลอัศฟาฮานียฺ (Al Asfani ,502 AH.) กล่าวถึงอัตรบียะห์ว่า อรร็อบบา ที่มาจากคำรากศัพท์ของคำว่าอัตรบียะห์ หมายถึง การสร้างหรือการส่งเสริมสิ่งหนึ่งๆ ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายหรือไปสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์อย่าง เป็นลำดับขั้นตอน

Khalid Hamid Al Hashimy (2000) ได้ให้นิยามของคำว่า “อัตรบียะห์” หมายถึง การพัฒนาและส่งเสริมมนุษย์อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน โดยวางอยู่บนพื้นฐานคำสอนของศาสนาอิสลาม จากคำนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่า การอัตรบียะห์เป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและอย่างสม่ำเสมอ มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายเพื่อการพัฒนาและการส่งเสริมสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน เพื่อความสงบสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า การที่มนุษย์คนใดคนหนึ่งห่างไกลจากการอัตรบียะห์หรือห่างไกลจากการอบรมสั่งสอนนั้นถือว่าความเป็นมุสลิมของเขายังไม่สมบูรณ์หรือจะว่าไม่ใช่อิสลามก็ว่าได้ เช่น กลุ่มชนนัศรอเนียนี และกลุ่มชนยะฮูดี เป็นต้น จึงสรุปได้ว่า การศึกษาอิสลาม التربية الإسلامية หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีทักษะในการดำรงชีวิตให้เกิดความสงบสุข เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุก ๆ ด้านและในทุกแง่มุมของชีวิต นอกจากนี้สามารถให้ความหมายของการอัตรบียะห์ หมายถึง กระบวนการสร้างบุคคลให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ เป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนามนุษย์ให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมานั้นแล้ว ศาสนาอิสลามก็ยังได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาทุกศาสตร์วิชาความรู้ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตมนุษย์หรือสังคมมนุษย์จะพัฒนาไปได้นั้นจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่ได้จากการแสวงหาความรู้จากการศึกษานำไปปรับใช้และนำไปใช้เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน ดังแนวคิดทางการศึกษาดังนี้

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต (2552) ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดการศึกษาอิสลามของอิบนุสินาวา ท่านได้ให้การฝึกฝนผู้เรียนตั้งแต่อายุของพวกเขาที่ยังน้อยหรือตั้งแต่พวกเขายังอยู่ในวัยเยาว์ ซึ่งการดำเนินการฝึกฝนให้แก่เด็ก ๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการปลูกฝังบ่มนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ๆ กล่าวคือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามนั่นเอง เพื่อเป็นการ

ป้องกันจากการที่พวกเขาจะถูกครอบงำโดยการกระทำอันชั่วร้าย ส่วนที่สอง เป็นการฝึกฝนให้เด็กมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดหลักแหลม โดยปราศจากการลงโทษ แต่ในกรณีที่ได้กทำผิดก็ยังสามารถลงโทษได้ตามความเหมาะสม อิบน์ฮิษามได้กล่าวถึงการศึกษาอีกว่า การศึกษาต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งนั่นก็คือการนำประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการศึกษาและแสวงหามานำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยเหตุดังกล่าวท่านจึงเห็นถึงความสำคัญในการให้การศึกษา อบรม ฝึกฝนให้แก่เด็กตั้งแต่อายุของพวกเขาอย่างน้อย ควรที่จะสอนให้เขานั้นได้เรียนรู้ชีวิตของตนเอง สอนให้เขารู้จักพึ่งตนเอง และการฝึกฝนทางสติปัญญาควรเริ่มด้วยการศึกษาอัลกุรอาน ภาษาอาหรับ หลักการทางศาสนา การปลูกฝังนิสัยที่ดีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยเป็นสิ่งที่สามารถจะพัฒนาสติปัญญาของเด็กได้ในโอกาสต่อไป ท่านจึงใช้วิธีสอนโดยการให้เด็ก ๆ ท่องจำอัลกุรอานตามอายุระดับต่าง ๆ เพราะการจำสิ่งเหล่านี้สามารถทำให้มนุษย์ที่ท่องอายะห์อัลกุรอานได้รับการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านอิมามอัลเจมาฮาลีที่ว่า เด็กในวัยเยาว์ควรได้รับการพัฒนาที่เน้นทางด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะหรือลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ สอนสิ่งที่ยาก ๆ ตามด้วยสิ่งที่ขึ้น และเริ่มสอนอัลกุรอานเป็นลำดับแรก

นุรียะ เจ๊ะอุบง (2557) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในอิสลามเป็นสิ่งที่ยึดตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามบนรากฐานของอัลกุรอานและอัลซุนนะห์ โดยยึดถือคุณค่าของมนุษยชาติ เป็นแนวคิดที่ถือปฏิบัติในสังคมสมัยท่านศาสดามุฮัมมัดอีก และสาเหตุที่ทำให้การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันนี้ประสบความสำเร็จล้มเหลว ก็อันเนื่องมาจากการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนำคำสอนของศาสนาอิสลามมาใช้ในการจัดการศึกษา จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาอิสลามในปัจจุบันต้องเผชิญกับภาวะความตกต่ำและถดถอย เพราะผู้คนพากันหันไปเลียนแบบและให้ความสำคัญกับสังคมและวัฒนธรรมตะวันตก และเชื่อว่าการบริหารจัดการในรูปแบบของโลกตะวันตกได้รับการยอมรับจากสังคมโลกอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสังคมปัจจุบันได้มองถึงความก้าวหน้าและความทันสมัยของรูปแบบการศึกษาของโลกตะวันตก ในขณะที่การจัดการศึกษาอิสลามแม้ว่าจะมีความสามารถและมีศักยภาพพอที่จะพัฒนาการศึกษาอิสลามได้ แต่หากสังคมอิสลามยังขาดการพัฒนาอันก่อให้เกิดความก้าวหน้าและสามารถแข่งขันกับระบบการศึกษาที่ไม่ใช่อิสลาม ผลที่ตามมาคือ ระบบการศึกษาอิสลามจะขาดความน่าเชื่อถือและสังคมโลกก็จะไม่หันมาสนับสุนรูปแบบการศึกษาอิสลาม ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว แนวคิดของอิสลามนั้นสามารถผนวกกับแนวคิดทั้งจากซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตกได้เพราะอิสลามนั้นเป็นศาสนาที่อัลลอฮ์ผู้ทรงสร้างได้ประทานสิ่ง

สำคัญนี้มาให้แก่มวลมนุษยชาติอันมีสัจจะและสมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นสิ่งที่มาจากอัลลอฮ์ผู้ทรงสร้างทรงปรีชาญาณและทรงรอบรู้อยิ่ง พระองค์จึงทรงสร้างสิ่งที่สมบูรณ์แบบที่สุดมาให้แก่มวลมนุษยชาติ ถึงกระนั้น ความสมบูรณ์แบบดังกล่าวกลับถูกทดแทนด้วยแนวคิดจากชาติตะวันตกที่ได้คิดค้นขึ้นมา ทั้งยังได้รับการอุม্মชูสนับสนุนจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งมีการโฆษณาสร้างความเชื่อหรือสร้างภาพลักษณ์ให้ดูดี จึงส่งผลให้ความเชื่อของสังคมอิสลามที่มีต่อหลักคำสอนอิสลามเองนั้นต้องไขว้เขว จึงส่งผลให้เกิดการเปรียบเทียบ ระหว่างแนวคิดแบบอิสลามกับแนวคิดแบบร่วมสมัย ทั้งที่ความจริงแล้วแนวคิดร่วมสมัยที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบันนั้นมาจากแนวคิดของนักปราชญ์นักวิชาการอิสลามในยุคก่อนทั้งสิ้น จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งที่บรรดานักปราชญ์มุสลิมทั้งหลายของทุกสาขาวิชาในยุคปัจจุบันจะต้องศึกษาค้นคว้าศึกษาทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอิสลาม และเผยแพร่สิ่งเหล่านั้นออกไปให้ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการไขความคลุมเครือในแนวคิดอิสลามให้หมด ซึ่งต้องใช้วิธีการบอกกล่าวเชิญชวนให้มุสลิมทุกคนหันกลับมาสนใจและให้ความสำคัญกับการศึกษาภายใต้ระบบการศึกษาอิสลาม (อะหมัด อิบรอฮีมอบูซิน, 2553)

จากคำกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของ มาโนชญ์ พงษ์ (2546) อิสลามมีคำสอนที่ครอบคลุมในทุกแง่มุมของในทุก ๆ ด้าน มีทั้งหลักจริยธรรม หลักปฏิบัติ และหลักกฎหมาย เพื่อจัดระเบียบวิถีชีวิตของบุคคลและสังคมให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้คนทุกคนได้ดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข การศึกษาอิสลามเป็นประตูแห่งความสำเร็จและเป็นกุญแจแห่งอารยธรรม ดังนั้นจึงไม่มีประชาชาติใดในโลกอันกว้างใหญ่นี้ที่จะปฏิเสธความสำคัญของการศึกษาได้ เพราะต่างตระหนักดีว่าพวกเขามีอาจจะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุขหากปราศจากการศึกษา ความเป็นจริงแล้วการศึกษานั้นไม่เพียงแต่จะมีความจำเป็นต่อมนุษย์เท่านั้น หากแต่ยังมีความสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อมวลลูกอื่น ๆ ของอัลลอฮ์อีกด้วย

ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคนนั้นคือ การมุ่งสู่ความเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ การศึกษาอิสลามจึงเป็นปัจจัยที่จะชักนำบุคคลให้ประพฤติตนหรือปฏิบัติตน ตลอดจนฝึกฝนตนเองและสามารถควบคุมตนเองให้เป็นประชาชาติที่ดีของสังคมดังที่อิสลามได้กำหนดไว้ การที่มีบุคคลหนึ่งคนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งามเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ นับว่าการศึกษาอิสลามประสบผลสำเร็จแล้ว เพราะเป้าหมายสูงสุดในการสร้างคนให้เป็นคนดีในอิสลามคือการทำทุกคนสามารถเป็นคนดีในโลกนี้และความดีนั้นจะส่งผลดีต่อเขาในโลกหน้า การศึกษาอิสลามจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตาม

Burlian Somad (1998) กล่าวว่า การศึกษา หมายถึง ความพยายามในการดำเนินงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งงาม และการศึกษาอิสลาม หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างปัจเจกบุคคลให้เป็นคนที่บุคลิกภาพที่ดั่งงามและมีคุณค่าในแบบฉบับของอิสลาม

Abdul Halim El-Muhammady (1993) ได้กล่าวว่า การศึกษาอิสลาม หมายถึง กระบวนการการจัดการเรียนการสอนและการฝึกฝนสติปัญญา ร่างกายจิตวิญญาณตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ โดยที่ยึดหลักอัลกุรอานและอัลซุนนะห์เป็นรากฐาน ตลอดจนประสบการณ์ที่ซาล์ฟ อัลชาลียะและนักวิชาการที่มุกตาบ์เพื่อสร้างมนุษย์ที่ดีที่สามารถแบกรับหน้าที่เสมือนคอลีฟะห์ที่ตามทีอัลลอฮ์ได้ให้ไว้แก่มนุษยชาติเพื่อดูแลโลกใบนี้สู่ความสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

จากทัศนะต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างสรุปได้ว่า การศึกษาอิสลามเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการฝึกฝนประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ตลอดจนจิตวิญญาณและความรู้สึกของมนุษย์ให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมอันสูงส่ง โดยที่ยึดหลักอัลกุรอานและอัลซุนนะห์เป็นบันทัดฐาน การศึกษาอิสลามไม่ใช่แค่กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดีและมีความสุขอยู่บนโลกนี้อย่างเดียว แต่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ดั่งงามในโลกหน้าอีกด้วย ไม่ใช่แค่เป็นคนดีมีบุคลิกภาพที่ดีที่สังคมยอมรับอย่างเดียวนะ แต่มุ่งเพื่อเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์เช่นเดียวกัน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียน (Student personnel administration) เป็นการบริหารงานด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ เริ่มตั้งแต่นักเรียนเข้ามาเรียนอยู่ในระบบ จนกระทั่งนักเรียนสำเร็จการศึกษา ใน การอธิบายความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนให้ครอบคลุมและชัดเจน และเพื่อแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานกิจการนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

2.3.1 ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

ในการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนนั้น มีนักวิชาการหรือนักทฤษฎีได้ให้ความหมายอย่างละเอียดเกี่ยวกับความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนที่มีความหลากหลายดังนี้

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบโรงเรียนซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของหัวหน้าสถานศึกษาและมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการงานกิจการนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ การบริหารงานกิจการนักเรียน มีส่วนสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการเรียนการสอนหรืองานฝ่ายวิชาการรวมถึงงานแนะแนวนักเรียน นอกจากนี้ยังมีสนับสนุนการปฏิบัติงานฝ่ายบริการและฝ่ายธุรการอีกด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน และการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนหรือสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของชุมชน ซึ่งมีกฎระเบียบและคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้สุภาพสตรีสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาทำให้สุภาพสตรีมีโอกาสมิมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อชุมชนและโรงเรียนมากขึ้น รวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้อย่างเต็มรูปแบบใน ปี พ.ศ. 2545

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2554) ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารกิจการนักเรียนคืองานส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

สันติ นิลหมื่นไวย (2546) ได้ให้ความหมาย งานกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวกับนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียนตามปกติ เป็นงานที่มุ่งพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้แก่ให้นักเรียนให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมุ่งส่งเสริมการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน นักเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างดีและคล่องแคล่วอันจะส่งผลไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน พัฒนาความรู้ความสามารถและความถนัดเฉพาะตนของตัวผู้เรียนแต่ละคนให้มีความเจริญก้าวหน้าและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

ชาญวิทย์ โสภิตะชา (2546) ได้กล่าวถึงความหมายของกิจการนักเรียน หมายถึง ภาระงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงนอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียนตามปกติ และมุ่งพัฒนาและส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของตัวนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของตัวนักเรียนเอง และส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถหรือความถนัด เฉพาะตนของนักเรียนแต่ละคน ให้เจริญก้าวหน้าและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ตัวของนักเรียนเองและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นทั้งในขณะที่มีชีวิตในโรงเรียนและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่อาชีพการงานอีกด้วย

จรัญ ชูชื่น (2547) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินการบริหารงานที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งมวลที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ แต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาตนเองตามความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

จิระ งอกศิลป์ (2549) ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามควรแก่วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม พัฒนาตนเองแห่งโลกอาชีพ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

ดังนั้น กิจการนักเรียนจึง หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงและกิจกรรมนักเรียนทั้งมวลรวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียนจนกระทั่งกิจกรรมนอกห้องเรียน เริ่มตั้งแต่นักเรียนเข้าสู่ระบบจนถึงวันที่นักเรียนสำเร็จการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผล

งานบริหารกิจการมีหน้าที่จัดและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลายตามความสนใจ กิจกรรมยุวภาษา จัดกิจกรรมเข้าค่ายยุวภาษา และบำเพ็ญประโยชน์กิจกรรมตามประเพณี และกิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมตามประเพณี งานปกครอง งานบริการและสวัสดิการ เช่น งานบริการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น งานการตรวจสุขภาพนักเรียนและครูประจำปี และงานประกันอุบัติเหตุและสวัสดิการ งานบริการโภชนาการ ที่มีการบริการอาหารและน้ำดื่มที่ถูกหลักโภชนาการ มีการควบคุมการประกอบอาหาร มีการตรวจสอบอุปกรณ์ สถานที่ปรุงอาหาร รสชาติของอาหารอย่างสม่ำเสมอ และเพื่อให้การดำเนินงานบริการด้าน

โภชนาการได้รับการพัฒนาดีขึ้น ควรเปิดโอกาสให้นักเรียน ครู ได้ประเมินผลการให้บริการต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข งานแนะแนว ประกอบด้วย การสำรวจนักเรียนเป็นรายบุคคล การบริการให้คำปรึกษา การบริการสารสนเทศ การจัดวางตัวบุคคล และการติดตามผล เช่น การสำรวจนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น ระเบียบสะสม นักเรียนทุกคนกรอกข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลครอบครัว และข้อมูลทางการศึกษาในระเบียบสะสม เพื่อใช้ข้อมูลจากระเบียนสะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือปรับปรุงและพัฒนาให้นักเรียนให้ดียิ่งขึ้นการบริการให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ และการแนะแนวทางเข้ารับการศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ของนักเรียนที่กำลังจะจบการศึกษาการติดตามผลการสอบเข้าสถาบันต่าง ๆ งานแนะแนวติดตามผลการสอบเข้าสถาบันต่าง ๆ จัดทำเป็นสถิติและประชาสัมพันธ์นักเรียนที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันต่าง ๆ

จากความหมายที่ของงานกิจการนักเรียนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นภาระงานที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติที่มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียนทุกคน ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพ มีความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัยในตนเอง อันจะส่งผลให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในการเรียนและการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไป

สมพิศ โห้งาม (2549) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน (Student Personnel Administration) ได้แก่ การจัดดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องปกติ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน กระทั่งออกจากโรงเรียน

นงลักษณ์ ใจฉลาด (2555) ให้ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เี่ยงข้องกับนักเรียนโดยตรงนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียนทุกคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงามมีระเบียบวินัยในตนเอง อันจะส่งผลให้นักเรียนก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในการเรียน และการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไป

ประมวล วิลาจันทร์ (2555) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน นักศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนักศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษาทั้งในและนอกสถานศึกษาที่

ไม่ใช่การสอนในชั้นเรียนปกติ ตั้งแต่การสรรหาเข้ามาเรียน การพัฒนาผู้เรียนด้านต่าง ๆ การบริการ การให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือปัจจัยทางการศึกษาจนสำเร็จการศึกษา

สมพร โพธิ์กำเนิด (2557) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะ ประสบการณ์ เป็นบุคคลที่ดีมีคุณธรรมมีจิตสาธารณะรวมถึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

อณัญญา เรืองวานิช และนันทิยา น้อยจันทร์ (2556) ให้ความหมายของการบริหารงานกิจการว่า นักเรียนถือว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลนักเรียนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เสริมสร้างให้นักเรียนมีความประพฤติดีมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งจะเจริญเติบโต เพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต งานบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งช่วย สร้างคุณสมบัติสำคัญที่มุ่งหวังให้นักเรียน ส่งเสริมการเรียนและชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนใน โรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี มีวินัยในตนเอง งานบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการบริหารและต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ในกิจการ นักเรียนไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่นๆ

ชาญวิทย์ โสภิตตะชา (2546) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการสอนในชั้นตามปกติและมุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพและความรู้ความสามารถหรือความถนัดเฉพาะตนของนักเรียนแต่ละคน ให้ก้าวหน้าและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ตัวของเขาเองทั้งในขณะที่มีชีวิตในโรงเรียนและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่อาชีพการงานอีกด้วย

จรัญ ชูชื่น (2547) ได้ให้ความหมายการบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน และกิจกรรมนักเรียนทั้งหมดที่ไม่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติพัฒนาตนเองตามความรู้ความสามารถ และเต็มศักยภาพของผู้เรียน

จากความหมายของนักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือนักศึกษาโดยตรงที่ผู้บริหารในโรงเรียนหรือสถาบันการอาชีวศึกษาได้จัดให้นักเรียนหรือนักศึกษาในกิจการต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถต่าง ๆ ของนักเรียนหรือนักศึกษา รวมทั้งอำนวยความสะดวกและ

สร้างสายสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะประสบการณ์ เป็นบุคคลที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะรวมถึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานทางการศึกษา ที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด และมุ่งเน้นให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้านการบริหาร การจัดการศึกษาในโรงเรียนมิใช่เพียงแต่การร่วมทุนทรัพย์ แรงงานเท่านั้น เพราะการจัดการศึกษาที่มีชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกับโรงเรียนนั้นจะสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2.3.2 ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนคืองานส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไข ความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร การดำเนินการบริหารกิจการนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน ส่งเสริมให้การเรียนการสอนผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ เฉพาะตนเต็มตามศักยภาพ นักเรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ ได้รับความช่วยเหลือ และแก้ไขพฤติกรรมให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี บุคลากรในโรงเรียนรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเข้าใจรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง

สันติ นิลหมื่นไวย (2546) กล่าวถึงความสำคัญของงานกิจการนักเรียนว่ากิจกรรมการเรียนการสอนไม่สามารถจำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียนเท่านั้น โรงเรียนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมนอกห้องเรียนอีกด้วย อย่างไรก็ตามย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีว่า การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญที่นอกเหนือไปจากการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานธุรการ และงานงบประมาณ ประการหนึ่ง ก็คือ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของนักเรียนนับตั้งแต่นักเรียนเข้าสู่ระบบของโรงเรียนกระทั่งออกจากโรงเรียน งานบริหารกิจการนักเรียนจึงมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อ

ตัวนักเรียนแต่ละคนร่วมมือกันกับผู้ปกครอง เช่น การจัดบริการสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนรวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สามารถจำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียนเท่านั้นทางโรงเรียนจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสทำกิจกรรมนอกห้องเรียนอีกด้วย การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานธุรการ และงานงบประมาณ การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของนักเรียน นับตั้งแต่นักเรียนได้เข้าสู่ระบบของโรงเรียนกระทั่งสำเร็จการศึกษาและออกจากโรงเรียน งานบริหารกิจการนักเรียนจึงมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับตัวของนักเรียนแต่ละคน เช่น ดูแลปกครองและจัดบริการสิ่งต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมบทเรียนให้แก่เด็กนักเรียนอีกด้วย งานบริหารกิจการนักเรียนจึงมีความสำคัญ ดังสามารถกำหนดได้ดังนี้

1. มีความสำคัญต่อนักเรียน งานกิจการนักเรียนช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสคลายเครียดจากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ เนื่องจากหากนักเรียนมุ่งแต่เรียนและทำงานตามที่ครูอาจารย์มอบหมายอย่างจริงจังจนไม่มีเวลาหยุดพักย่อมทำให้หย่อนสมรรถพัฒนาะ ไม่มีสมรรถภาพทัดเทียมกับผู้อื่นได้
2. มีความสำคัญต่อผู้สอน เนื่องจากส่งเสริมให้ผู้สอนมีสัมพันธภาพอันดีงามแก่ผู้เรียน ได้รู้จัก เข้าใจ สามารถช่วยเหลือและแก้ไข้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น
3. มีความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียน ช่วยให้ผู้บริหารได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเพื่อนำมาศึกษาหรือใช้ประโยชน์กับนักเรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สูงขึ้นไป ซึ่งต้องการข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เป็นต้น
4. มีความสำคัญต่องานแนะแนว งานกิจการนักเรียนได้ช่วยงานแนะแนวในการรับข้อมูลด้านความถนัดและความสนใจรวมไปถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสังเกตและบันทึกข้อมูลประจำวันในการร่วมทำกิจกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปประกอบการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการตัดสินใจวางแผนเลือกสายการเรียนให้เหมาะสมกับความถนัดของตนเองที่สุด
5. มีความสำคัญต่อประเทศชาติ กล่าวคือ เป็นการเสริมสร้างประชาชาติที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพในด้านสติปัญญา คุณธรรมจริยธรรม

เพราะได้ส่งเสริมนักเรียนในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความรู้และประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ให้ นักเรียนเติบโตเป็นพลังสังคมของชาติต่อไป

ดำรง ประเสริฐกุล (2542) ได้กล่าวว่างานกิจการนักเรียนยังมีความสำคัญต่อตัว ของนักเรียนเอง การดำเนินการของงานบริหารกิจการนักเรียนทำให้นักเรียนสามารถปรับตัวอยู่ใน สังคมเพื่อเป็นคนดี และใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนหรือสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สามารถ ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างกว้างขวาง สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง มี ความเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา องค์ประกอบการเรียนรู้ นอกจาก การจัดการเรียนการสอนโดยตรงในห้องเรียนแล้วการเรียนรู้สามารถเกิดจากการจัดกิจกรรมนอก ห้องเรียนและสามารถทำได้อย่างกว้างขวางมาก

ดังนั้น การบริหารงานกิจการนักเรียนถือเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งที่มิพบเทาใน การสร้างและพัฒนามนุษย์ ทำให้การศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ การบริหารสถานศึกษา จะบรรลุผลหรือไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่ทางสถานศึกษาได้วางไว้นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การบริหารงานกิจการนักเรียน งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนให้มีคุณภาพ เหมาะสมตามวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ให้มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีศีลธรรม มีจริยธรรมที่ดีงาม และสามารถ พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพรวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข

2.3.3 ความมุ่งหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งส่งเสริมเต็มเต็มคุณภาพของผู้เรียน นอกเหนือจาก การเรียนการสอนตามปกติและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้ความสามารถที่ได้นำไปใช้จริง เป็นการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง

ประเสริฐกุล (2542) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจการนักเรียนมีจุดประสงค์เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยด้วยความสมัครใจ เพื่อให้ นักเรียนนำความรู้ความสามารถใช้ในการพัฒนาตนเองให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทั้ง ทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ในการจัด กิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกังานกิจการนักเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนทำหน้าที่

เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพื่อสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัวของนักเรียน ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย กฎ ข้อบังคับของโรงเรียน เพื่อให้การบริการและสวัสดิการแก่นักเรียน ในระยะเวลาที่ได้เข้ามาเรียนและ ใช้ชีวิตในโรงเรียนอย่างมีความสุข เพื่อเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและสังคมภายนอกได้ และเพื่อให้ นักเรียนเกิดความรัก เชิดชูและยกย่องโรงเรียนของตนและสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับของบุคคล ทั่วไป

สันติ นิลหมื่นไวย (2546) ได้กล่าวว่าถึงการบริหารกิจการนักเรียนว่า งานบริหาร กิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนนักศึกษาตามคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของตลาดแรงงาน เพื่อช่วยในการป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนักศึกษา

จรรย์ ชูชื่น (2547) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความมุ่งหมายเพื่อ ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ เรียนรู้ตามความถนัดความสนใจและเต็มศักยภาพ และเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความ รับผิดชอบและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารกิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบ วินัยและความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดดังต่อไปนี้

งานกิจการนักเรียน มีหน้าที่ส่งเสริม พัฒนา ควบคุมดูแล และแก้ไขปัญหานักเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียนจึงถือเป็นงานบริการและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัย สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นงานปก รองนักเรียนให้นักเรียนมีนัยในตนเองและในโรงเรียน ตลอดจนเป็นกิจกรรมพัฒนาความรู้ ความสามารถของนักเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง เช่น พัฒนาสติปัญญาให้นักเรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียน การทำงานในอนาคต

จากความมุ่งหมายของการบริหารกิจการนักเรียนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารกิจการนักเรียน มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถทันต่อ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตามยุคตามสมัย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็น

อย่างดี เพื่อให้ให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีระเบียบวินัยในตนเองและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้โดยไม่มีปัญหา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและสติปัญญาของนักเรียนให้นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ

2.3.4 ขั้นตอนการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนที่อันก่อให้เกิดผลสำเร็จและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ที่ได้วางไว้ต้องมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ คือ

1. สำรวจข้อมูลเบื้องต้น โรงเรียนทั้งหลายย่อมมีสภาพแตกต่างกันทั้งตัวนักเรียน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ สภาพท้องถิ่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ปัญหาการเดินทางมายังโรงเรียน และอื่น ๆ เป็นต้น

2. การกำหนดแผนการดำเนินงานผู้บริหารสถานศึกษารวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาเป็นตัวกำหนดในการวางแผนการดำเนินงาน ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนนั้น ๆ โดยพิจารณาถึงนโยบายของกระทรวง ของกรม ของโรงเรียน ของท้องถิ่น และความเหมาะสมของโรงเรียนในแต่ละแห่ง

3. การจัดวางตัวบุคคลมีความสำคัญยิ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรู้จักใช้คนและต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการแต่งตั้งบุคคลให้มาปฏิบัติหน้าที่ในงานกิจการนักเรียน ตามความรู้ ความสามารถและความถนัด และบุคคลเหล่านั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน มากพอสมควร เพราะจะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียนครูและบุคคลอื่น ๆ

4. การประชาสัมพันธ์ งานกิจการนักเรียนจะขาดไม่ได้ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เพราะการประชาสัมพันธ์จะเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในงานกิจการนักเรียนการประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่นออกรายการเสียงตามสายโรงเรียน จัดทำเอกสารคู่มือนักเรียน การจัดนิทรรศการ จัดทำป้ายนิเทศ เป็นต้น

5. การดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด การนำข้อมูลมากำหนดแผนงานการจัดวางตัวบุคคลรวมทั้งการประชาสัมพันธ์งานกิจการนักเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำมาดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดให้มีความชัดเจนและมีโอกาสเป็นจริงให้มากที่สุด นักเรียน ครู อาจารย์

และทุกคนในโรงเรียนจะได้ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติให้ไปในทางเดียวกัน การดำเนินงานก็จะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

6. การติดตามผลการดำเนินงาน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคอยติดตามผลในการดำเนินกิจการนักเรียนทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้เห็นปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไข และปรับปรุงต่อไป งานกิจการนักเรียนจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนนั้น ๆ มีการติดตามผลการดำเนินงานมากน้อยแค่ไหน

7. การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางาน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำข้อมูลปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ จากการติดตามผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมาวิเคราะห์ประชุมช่วยกันหาหนทางแก้ไขและนำมาพัฒนาอย่างมีระบบ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนต้องมีขั้นตอนที่แน่นอนและชัดเจนเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ เช่น ต้องมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับทั้งตัวนักเรียนเอง ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ สภาพท้องถิ่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อมต่าง เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน การกำหนดแผนการดำเนินงานเป็นตัวช่วยเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนหรือสถานศึกษา การจัดวางตัวบุคคลให้เหมาะกับงาน โดยแต่งตั้งบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่ในงานกิจการนักเรียนตามความรู้ความสามารถและความถนัด และบุคคลเหล่านั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในโรงเรียนอีกด้วย งานกิจการนักเรียนจะขาดไม่ได้ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เพราะการประชาสัมพันธ์จะเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในงานกิจการนักเรียน การดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ ทุกฝ่ายได้ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดและปฏิบัติให้ไปในทางเดียวกัน การดำเนินงานก็จะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เมื่อมีการดำเนินการย่อมมีการติดตามผลการดำเนินงานด้วย ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคอยติดตามผลในการดำเนินกิจการนักเรียนทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้เห็นปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไขและปรับปรุงต่อไป เมื่อทราบถึงปัญหา สมควรอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3.5 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารงานกิจการนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักและกระบวนการดำเนินการของงานกิจการนักเรียนเป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารต่องานกิจการนักเรียนดังนี้

1. ผู้บริหารต้องพิจารณาสรรหาครูอาจารย์ในการรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ ของงานกิจการนักเรียนให้มีความเหมาะสม
2. ผู้บริหารต้องวางแผนและทำโครงการที่เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและบริบทของโรงเรียน
3. ผู้บริหารต้องมีการประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อเป็นร่วมมือกันในการดำเนินงานกิจการนักเรียน
4. ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนนักเรียนทุกคนให้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ
5. ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทหรือสภาพของท้องถิ่นและโรงเรียน
6. ผู้บริหารต้องให้การดูแลด้านการปกครองและวินัยของนักเรียนให้รู้จักปกครองตนเองในรูปของสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน
7. ผู้บริหารต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง กับโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ
8. ผู้บริหารสมควรอย่างยิ่งในการจัดสัมมนาครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับงานกิจการนักเรียนอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อหาทางปรับปรุงการดำเนินงานกิจการนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น
9. ผู้บริหารต้องจัดการและดำเนินการด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ ให้กับนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างพอเพียง
10. ผู้บริหารร่วมมือกับครูอาจารย์ที่รับผิดชอบงานกิจการนักเรียนจัดทำข้อตกลงและการปฏิบัติงานร่วมกัน

จากคำกล่าวข้างต้น พอจะสรุปถึงบทบาทของการบริหารงานกิจการว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลนักเรียนล้วนมีบทบาท ขึ้นอยู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบของงานแต่ละงาน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องดูแลและให้ความสำคัญกับงานบริหารกิจการนักเรียนไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการผลิตนักเรียนให้เป็นคนดี มีประสิทธิภาพ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3.6 ขอบข่ายงานบริหารกิจการนักเรียน

งานบริหารกิจการนักเรียนมีขอบข่ายการดำเนินงานครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างมาก เนื่องจากงานบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนตั้งแต่เริ่มเข้ามาอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาออกไป ดังนั้นขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนจึงมีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งขอบข่ายของงานบริหารกิจการนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้คือ

สันติ นิลหมื่นไวย (2546) ได้กำหนดขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนประกอบด้วยภารกิจ 4 ประการ คือ ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการจัดบริการแนะแนว ด้านการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และด้าน บริการอื่น ๆ

อณัญญา เรืองวานิจ (2557) กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ 4 ด้าน คือ ด้านสวัสดิการ มีภารกิจจัดหาทุนการศึกษา บริการสวัสดิการต่าง ๆ จัดกิจกรรมแนะแนว และให้คำปรึกษาให้แก่ผู้เรียน ด้านการควบคุม มีหน้าที่ในการรับนักเรียนเข้าเรียน จัดทำระเบียบสะสม ดูแลรักษาระเบียบวินัยและความประพฤติของนักเรียน ด้านกิจกรรมร่วมหลักสูตร มีหน้าที่จัดสถานักเรียนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ และด้านการสอน จัดกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน จัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม

มงคล สายยศ (2560) ได้แบ่งขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ 6 งาน คือ งานส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม งานสารสนเทศและประชาสัมพันธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด งานประชาธิปไตยในโรงเรียน งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และงานแผนงานและประเมินผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้แก่เรียนทุกคนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและมุ่งหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นคนเก่ง คนดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามสมควรแก่วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม และสามารถพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ โรงเรียนหรือผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มี

ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน เพื่อช่วยให้ครู เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา นักเรียน โดยผ่านกระบวนการวางแผน และการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจสังคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย เกิดการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยผ่านกระบวนการและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ปรับตัวมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน สามารถเลือกดำเนินชีวิตอย่างผู้มีความรู้คู่คุณธรรม

จากที่ได้ศึกษาขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียนข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกมา 4 ด้านเพื่อเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส ดังนี้

2.3.6.1 ด้านพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน

กำไลทอง จันทรีไทยศรี (2555) ได้สรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร (กลุ่มกรุงเทพตะวันออก) ด้านระบบช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ระดับการบริหารด้านระบบช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารจัดให้มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้พร้อมติดตามผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารมีการประชุมเพื่อวางแผนก่อนดำเนินการ เพื่อให้นักเรียนได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง

วราภรณ์ บุญดอก (2559) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นตอนแรกต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำแผนงานหรือโครงการ ดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงาน และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางาน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มอบหมายให้ครูผู้ดูแลรับผิดชอบกลุ่มนักเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร ดำเนินการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลจนครบทุกคน จัดทำเอกสารหลักฐานข้อมูลนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มนักเรียน การคัดกรองนักเรียน โดยจัดทำเครื่องมือสำหรับใช้

ในการคัดกรองนักเรียน ประชุมชี้แจงครู เกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการคัดกรองนักเรียน คัดกรองนักเรียนตามแนวปฏิบัติ โดยมีคณะกรรมการร่วมพิจารณาผลการคัดกรองนักเรียน จำแนกนักเรียนให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกกลุ่ม การดำเนินงานป้องกันการแก้ไขปัญหานักเรียน โดยจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่มีปัญหาที่เป็น กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการป้องกันแก้ไข และแก้ไขตามวิธีที่กำหนดไว้ แก้ปัญหาร่วมกันกับบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามประเมินผลและนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง และพัฒนางาน การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยจัดทำข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา กำหนดแผนงาน โครงการ ดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตาม ประเมินผล และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง พัฒนางาน และการส่งต่อนักเรียน โดยจัดทำข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งต่อ มีแนวปฏิบัติในการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตาม ประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางาน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมภาระกิจหลัก 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

เนื่องด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันเกิดการหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งสามารถลดหรือหลีกเลี่ยงการเกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือการเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ 2) กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ใน

เกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การคัดกรองนักเรียนหรือการจัดกลุ่มนักเรียนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อครูที่ปรึกษา ช่วยในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหานักเรียนทำให้เกิดความชัดเจน เมื่อชัดเจนก็จะทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะในมือครูมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนจะมีย่อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติโดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตามและเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก ว่า บุตรหลานของตนถูกกลุ่มที่ผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายใต้อีกได้

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีวิธีการจัดที่หลากหลายที่ทางโรงเรียนสามารถพิจารณาและตัดสินใจที่จะดำเนินการ แต่มีกิจกรรมหลักที่สำคัญที่ถือเป็นหัวใจหลักในการดำเนินการจัดกิจกรรมนี้ที่โรงเรียนสมควรอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการ คือ

1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมอาจไม่จำเป็นต้องจัดภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่สามารถจัดที่สถานที่ใดก็ได้ที่มีความเหมาะสมนอกจากห้องเรียน เป็นห้องที่มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความสนิทสนม ความเป็นกันเอง ความไว้วางใจต่อกัน เมื่อบรรยากาศดังกล่าวเกิดขึ้นภายในห้อง ผลสุดท้ายก็จะทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเขินอายต่อครูที่ปรึกษาเมื่อใดที่ต้องการคำปรึกษา

นอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว การจัดกิจกรรมโฮมรูมถือเป็นเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น นักเรียนรู้จักตัวตนของตัวเองนักเรียนเองรู้ถึงความถนัดหรือความชอบของตนเองอย่างแท้จริง รู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถเข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ทำให้เกิดทักษะในการตัดสินใจและทักษะการปรับตัวและวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกัน การจัดกิจกรรมโฮมรูมถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อครูที่ปรึกษาที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้นสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

2) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting)

การจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนถือเป็นการดำเนินงานที่มีส่วนร่วมระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน การที่ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองได้มีโอกาสพูดคุยกันทำให้ทั้งสองฝ่ายได้ทราบถึงข้อมูลของนักเรียนในเวลาอยู่ที่บ้านและที่โรงเรียน รู้ถึงปัญหาของนักเรียนเพื่อง่ายต่อการแก้ไขปัญหา การประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียนเป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้านโรงเรียนและผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้นทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพมีความสามารถมากขึ้น หรือเป็นการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน นอกจากจะให้การศึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างโรงเรียนครูและผู้ปกครองด้วยครูที่ปรึกษาสามารถพิจารณากิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้หลายแนวทาง เช่น 1) การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) การใช้กิจกรรมในห้องเรียน 3) การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 4) การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม และ 5) การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง สำหรับการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนโดยใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนและมีการสื่อสารกับผู้ปกครองนั้น ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมซ่อมเสริมนั้น จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสนับสนุนของ

ผู้บริหารโรงเรียนด้วยแต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

(1) การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ให้การช่วยเหลือและแก้ไขต้องไม่นำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียนและการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรตินักเรียน การบันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกการเรียกใช้ และการรายงานช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

(2) การแก้ไขปัญหานักเรียนในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับสาเหตุเหล่านั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียวแต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็ไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่งเนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือโดยเฉพาะการให้การปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัวเพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

(1) การส่งต่อนักเรียน

การส่งต่อเป็นกระบวนการสุดท้ายของระบบดูแลนักเรียน หลังจากที่ได้ศึกษา นักเรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ทราบถึงปัญหาของนักเรียนแล้ว พิจารณาและวิเคราะห์หาวิธีการที่จะนำมาซึ่งการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานักเรียนแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือบันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ครูปกครองครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อภายใน และสุดท้ายบันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการซึ่งเป็นการส่งต่อภายนอก

ดังนั้น เพื่อให้ง่ายต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาส่งเสริมและแก้ไขปัญหานักเรียนที่ถูกต้องและรวดเร็ว ทางโรงเรียนหรือฝ่ายบริหารต้องมีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนและดำเนินการจัดกิจกรรมให้แก่ นักเรียน โดยความร่วมมือจากทางโรงเรียนหรือผู้บริหารเอง จากครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งมีภารกิจหลักที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน

ปฏิบัติ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน

2.3.6.2. ด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน

การบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนจัดให้เป็นหน้าที่ของงานสารวัตรนักเรียนร่วมมือกับผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา หัวหน้างานปกครอง ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจัดให้มีการประชุม วางแผน จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี กำกับ ติดตาม ดูแล สอดส่อง ว่ากล่าวตักเตือน มีการลงโทษที่ไม่ให้เกิดความรุนแรงต่อผู้เรียน กำชับให้ผู้เรียนประพฤติตนตามกฎระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติของโรงเรียน ต้องจัดให้มีการออกตรวจนอกพื้นที่โรงเรียนเพื่อป้องกันการหนีเรียน และมั่วสุมของนักเรียน โดยประสานงานครู ที่ปรึกษาหัวหน้าระดับ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการปฏิบัติงานทุกวันและเมื่อสิ้นภาค

พนม เกตุมาน (2550) ได้กล่าวถึงปัญหาพฤติกรรมนักเรียนในคู่มือครูปัญหาพฤติกรรมที่พบบ่อยในนักเรียน และแนวทางการแก้ไขปัญหา ปัญหาที่พบบ่อยในนักเรียนแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ที่อยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปีหรือเรียกว่า เด็กวัยโต และอีกระดับหนึ่ง คือ ระดับมัธยมศึกษา ที่อยู่ในช่วงอายุ 12-18 ปี หรือที่เรียกกันว่า วัยรุ่น ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เช่น ปัญหาการเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำสาเหตุมาจากติดเกม ติดเพื่อน และขาดแรงจูงใจ ปัญหาการเบี่ยงเบนทางเพศที่เกิดจากการเลี้ยงดูและพันธุกรรม ปัญหาการแต่งกายผิดระเบียบ ปัญหายาเสพติดซึ่งสาเหตุมาจากการขาดการยับยั้งใจตนเอง ตามเพื่อน มีปัญหาทางจิตใจอารมณ์ ครอบครัวมีปัญหา และการเลี้ยงดู ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้นมีแนวทางและวิธีการแก้ไขและช่วยเหลือด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รับฟังปัญหานักเรียนเสมอ ไม่ตำหนิหรือสั่งสอนเร็วเกินไป ผู้ดูแลควรทำเป็นกลาง ทำความเข้าใจปัญหา หาข้อมูลเพื่อให้รู้สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหา มองเด็กในแง่ดี มีความหวังในการแก้ปัญหาเสมอ กระตุ้นให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีทางเลือกหลายๆทาง วิเคราะห์ทางเลือกร่วมกัน ชี้แนะทางแก้ไขปัญหาในกรณีที่นักเรียนคิดไม่ออกด้วยตัวเอง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ นักเรียน จัดกิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะให้แก่ นักเรียน ให้จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เมื่อทำผิด มีวิธีตักเตือน ชักจูงให้อยากเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แก้ไขปัญหาครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนต่าง ๆ เช่น ปัญหาผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำเกิด ปัญหาวัยรุ่นติดยาเสพติด ปัญหาเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาการติดกัน เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุที่เกิดจากจากปัญหาครอบครัว ติดเกม ติดเพื่อน การเลี้ยงดู ตลอดจนการมีสติปัญญาต่ำจึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว สมควรที่จะได้รับการแก้ไขจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโรงเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันหาวิธีแก้ปัญหามาโดยการจัดการกิจกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน เช่น การปรับพฤติกรรมนักเรียนโดยใช้พฤติกรรมบำบัด การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้การให้คำปรึกษา การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้การให้คำปรึกษา การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้ครอบครัวบำบัด การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้ครอบครัวบำบัด ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน และการเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้เพื่อน วิธีการดังกล่าวสามารถแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นคนดีมีวินัยต่อตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

2.3.6.3. ด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การดำเนินงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดควรจัดให้มีการประชุมเพื่อวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี กำกับ ติดตาม ดูแล ดำเนินกิจกรรมส่งเสริม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน เช่น จัดให้มีการตรวจปัสสาวะนักเรียนโดยใช้วิธีการสุ่ม จัดให้มีการณรงค์ด้านยาเสพติด จัดกิจกรรมการประกวดคำขวัญ ประกวดเรียงความ ประกวดวาดภาพด้านยาเสพติด การจัดตั้งคลินิกเพื่อสุขภาพ จัดตั้งชมด้านยาเสพติดการ จัดค่ายเยาวชนด้านยาเสพติด เป็นต้น มีการประสานงานระหว่างครูที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการปฏิบัติงาน เมื่อสิ้นภาคเรียน สอดคล้องกับกำไลทอง จันทรไทยศรี (2555) พบว่า ระดับการบริหารงานกิจการนักเรียนด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสามารถปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีโดยไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งเสพติดทุกชนิด ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตัวเองเพื่อให้ห่างไกลยาเสพติด ในการดำเนินงานมีการติดตามและประเมินเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

การป้องกันปัญหายาเสพติดแก่ครอบครัวของนักเรียนเองก็สำคัญ เช่น สมาชิกในครอบครัวสอดส่องดูแลน้อง ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัวมิให้กระทำการที่ผิด เช่น การคบเพื่อนที่ไม่ดีการมั่วสุมในอบายมุขและสิ่งเสพติด เยาวชนควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัวด้วย เช่น โดยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ความมีระเบียบวินัย ความ

ขยันหมั่นเพียร ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีความรักใคร่กลมเกลียวและมีความเข้าใจกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีปัญหาเมื่อมีโอกาสควรบอกกล่าวหรือตักเตือนสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัว โดยเฉพาะน้อง ๆ ให้รู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของยาเสพติด วิธีการใช้ยาอย่างปลอดภัย และช่วยทำให้พ่อแม่เกิดความสบายใจและภาคภูมิใจด้วยการประพฤติดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แบ่งเบาภาระหน้าที่การงาน ของพ่อ แม่ ภายในบ้าน

2.3.6.4. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

งานบริหารกิจการนักเรียนด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมีหน้าที่จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและผู้อื่น เช่น การตรงต่อเวลา การดูแลรักษาความสะอาด การแต่งกายให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน มีวินัยในการเข้าแถว การแสดงความเคารพ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และแนวทางปฏิบัติของโรงเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เช่น กิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ๘ ประการ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ คือ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ การปฏิบัติตามกฎหมาย การพัฒนาสาธารณสถาน เป็นต้น ยกย่องให้กำลังใจนักเรียนที่ประพฤติดีอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและเผยแพร่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนอื่น ๆ มีการบอกระเบิดประวัติของนักเรียนที่ประพฤติดีให้ชัดเจน มีการบันทึกเกียรติประวัติของนักเรียนไว้เป็นหลักฐาน จัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช่น จัดกิจกรรมอิสเราะอูเมียะรออูญ จัดกิจกรรมละศีลอดในเดือนรอมฎอนและกียามุลลัยลเพื่อสร้างความสามัคคีกัน จัดค่ายจริยธรรมอิสลาม เป็นต้น

การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามอย่างสม่ำเสมอถือเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้เรียน อิสลามเป็นศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และการปฏิบัติ การปฏิบัติความดีใด ๆ จะไม่สมบูรณ์หากขาดความรู้ กล่าวคือ การปฏิบัติในอิสลามจะไม่สมบูรณ์ถ้าปฏิบัติโดยปราศจากความรู้ ในขณะที่ความรู้ ดังนั้น ทั้งความรู้และการปฏิบัติจะต้องเชื่อมโยงกันเสมอ ดังนั้นบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรต่ออัลลอฮฺ ปฏิบัติความดีและทำอิบาดะฮฺเพื่ออัลลอฮฺ โดยมีฐานมาจากความรู้ เขาก็จะมีฐานะสูงกว่าบุคคลที่ขาดความรู้หรือมีความรู้น้อย ณ อัลลอฮฺ ซึ่งการปฏิบัติของเขาจะต้องยึดมั่นบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ดีงามเสมอ ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ตรัสว่า

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّي مِنَ

الْمُسْلِمِينَ

ความว่า “และผู้ที่ใดเล่าจะมีคำพูดที่ดีเลิศยิ่งไปกว่าผู้เชิญชวนไปสู่อัลลอฮ์ และเขาปฏิบัติงานที่ดี และกล่าวว่า แท้จริงฉันเป็นคนหนึ่ง ในบรรดาผู้นอบน้อม” (ฟุตศीलัต : 33)

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนมีเป้าหมายเพื่อหล่อหลอมให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผ่านกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่มีลักษณะเป็นขั้นตอนและมีความสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับวิธีการประทานอัลกุรอานลงมา ในรูปแบบของการทยอยลงมาผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ และกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตามช่วงเวลา เป็นระยะเวลาถึง 23 ปี จนกระทั่งการเผยแพร่อิสลามเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่และกาลเวลาที่เปลี่ยนไป ซึ่งบ่งบอกถึงสัจธรรมที่แท้จริงของอิสลามที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงรับรอง พระองค์อัลลอฮ์ ตรัสว่า

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ

ความว่า “แท้จริงศาสนา ณ อัลลอฮ์ คือ อิสลาม”

(อาลิอิมรอน : 19)

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามด้วยวิธีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นวิธีการที่อิสลามให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากความเป็นขั้นตอน เป็นรูปแบบการประทานวะฮยูของอัลลอฮ์ และเป็นวิธีการที่ท่านรอซูล ได้ใช้ในการเผยแพร่อิสลาม หากแต่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นสอดแทรกหลักการศาสนา และคำนึงถึงความเหมาะสมทางพัฒนาการร่างกาย ความคิด และความรู้สึก พร้อมกับการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงตามแต่ละขั้นตอน เช่นเดียวกับการประเมินผู้ศรัทธาด้วยวิธีการทดสอบการศรัทธาของอัลลอฮ์ เพื่อเป็นการยกระดับความเหลื่อมล้ำในการศรัทธาของแต่ละบุคคล ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ตรัสว่า

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوًا
أَخْبَارَكُمْ

ความว่า “และแน่นอนเราจะทดสอบพวกเจ้าจนกระทั่งเราจะรู้ถึงบรรดาผู้ที่สู้ดีนรณ และบรรดาผู้หนักแน่นอดทนในหมู่พวกเจ้า และเราจะทดสอบการทำงานของพวกเจ้า”

(มุฮัมมัด : 31)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พนมรส ตุ่นสีใส (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนเม็งรายมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนเม็งรายมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวางแผนงานปกครองนักเรียนตามความเห็นของผู้บริหาร หัวหน้างานกิจการนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคณะกรรมการนักเรียน อยู่ในระดับน้อย

เชิงยุทธ์ ดารารัตน์ ธรรมานุชิต (2541) ได้ศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนในวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดลำปาง 6 งาน คือ งานพัฒนาบุคลากรและวินัยนักศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง งานแนะแนวและบริการอาชีพ พบว่า เฉพาะอาจารย์ การจัดบุคลากรแนะแนวที่มีประสิทธิภาพและการบริการให้คำปรึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นในด้านการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้นักศึกษามีงานทำ ตามความคิดเห็นของนักศึกษา ยังมีการปฏิบัติในระดับน้อย งานกิจกรรมนักศึกษามีการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการแต่งตั้งครูอาจารย์รับผิดชอบดูแลงานกิจการนักเรียนนั้น สามารถปฏิบัติในระดับมาก งานองค์การนักศึกษา พบว่า ในด้านการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนนั้น สามารถปฏิบัติได้ในระดับมาก งานบริการและสวัสดิการนักศึกษา มีเพียงบางด้านที่ปฏิบัติในระดับน้อย คือ ควรจัดกิจกรรมบันเทิง การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา เพื่อพัฒนาครู อาจารย์และนักศึกษาและการจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ บริการในวิทยาลัยงาน นักศึกษาวิชาทหารในทุกด้านปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการวางแผนการกำหนดวันเรียนวิชาทหาร โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนสามารถปฏิบัติได้ในระดับมาก

ประสิทธิ์ ยิ่งสมัคร (2546) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่า มีการแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบในการบริหารงานปกครองนักเรียนและได้ดำเนินการตามโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอทุกครึ่งและจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นประจำ จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ในส่วนที่ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ได้ปฏิบัติคือ การแจ้งผล การประเมินการปฏิบัติงานปกครองให้แก่ครูและผู้ปกครองทราบ การจัดทำปฏิทินติดตามการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนทุกระดับชั้นทุกปี ครูแนะนำให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและการจัดกิจกรรมโฮมรูมตามความต้องการของนักเรียน ครูอาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบและชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ควรจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรมและจริยธรรมทุกระดับชั้น ทุกปีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้และปลูกฝังเรื่องประชาธิปไตยให้มากกว่านี้และจัดอย่างต่อเนื่อง

วารวุธ ตัวงน้อย (2546) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ งานปกครองนักเรียนควรกำหนดนโยบายด้านการปกครองนักเรียนให้มีความชัดเจน ควรกำหนดขอบข่ายหน้าที่ของฝ่ายปกครองให้ชัดเจนควรจัดตั้งคณะกรรมการครูปกครองให้มีจำนวนเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันในคณะครู โดยเฉพาะครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายระดับชั้น และครูแนะแนวในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ ควรมีการประเมินกฎระเบียบวินัยให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันและอนาคต ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ฝ่ายปกครองนักเรียนแล้วนำผลมาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่นักเรียน งานแนะแนว ควรวางนโยบายด้านแนะแนวให้มีความชัดเจน ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ ครูแนะแนวให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนควรจัดครูแนะแนวที่จบแนะแนวโดยตรง หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีใจรักในงานด้านนี้และมีจำนวนเหมาะสมกับนักเรียน ควรปรับปรุงสภาพห้องแนะแนวให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการติดต่อของนักเรียน เพื่อขอคำปรึกษาทั้งการเรียน การศึกษาต่อและปัญหาชีวิต ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ฝ่ายแนะแนว มีการ

เผยแพร่ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการศึกษาต่อและการดำเนินชีวิตของนักเรียน ควรพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนปัจจุบันและที่จบไปแล้ว ให้มีความสะดวกต่อการค้นหา ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันในคณะครู โดยเฉพาะครูฝ่ายแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง และครูฝ่ายระดับชั้นเพื่อแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ ควรให้มีการประเมินผล การดำเนินงานของฝ่ายแนะแนวเป็นระยะ ๆ เพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่นักเรียน

สุนทรีย์ ศรีสังวาลย์ (2546) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการวางแผน พบว่า ครูผู้สอนมีความเห็นว่าทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมชุมนุม โดยประชุมปรึกษาหารือร่วมกับคณะครู เพราะกิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อจะได้ระดมความคิดที่หลากหลายในการจัดทำแผน การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ การดำเนินการตามแผน พบว่า ครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมชุมนุมอยู่ในลักษณะให้ครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพราะถ้าทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีความขัดแย้งและประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ด้านการตรวจสอบประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนมีความเห็นว่า ควรแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบติดตามและวัดผลเพราะการทำงาน เป็นทีมย่อมมีประสิทธิภาพกว่าทำงานคนเดียว สร้างความเชื่อถือแก่นักเรียนและผู้ปกครอง ด้าน การปรับปรุงพัฒนา พบว่า ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ร่วมกันอภิปรายผลดีผลเสียของการดำเนินงาน วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนากิจการนักเรียนในครั้งต่อไป

นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง (2550) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สร้างขึ้นจากองค์ประกอบที่เกิดจากกลุ่มตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าวเกิดจาก 1) การสร้างความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรในโรงเรียน 2) การสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการทางการศึกษาหรือผู้เรียน จัด

กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามวิถีอิสลามให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นและสากลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุขและสันติสุข ต้องประกอบด้วยผู้สอนที่ความเป็นมืออาชีพ และมีการพัฒนาผู้เรียนเป็น รายบุคคล 3) การสร้างความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของท้องถิ่นและสากลโดยการสร้าง ความมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับชุมชน

ภารดี อนันต์นาวิ (2559) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียน โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า (1) สภาพการ บริหารกิจการนักเรียนของครูโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมาก ไปน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ด้านการ ควบคุม ด้านกิจกรรมร่วมหลักสูตร และด้านการสอนสอน (2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหาร กิจการนักเรียนของครูกลุ่มโรงเรียน มัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ (3) ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัด สำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในด้านการพยาบาล ขาด เวชภัณฑ์และอุปกรณ์การปฐมพยาบาล นักเรียนที่โรงเรียนรับเข้าศึกษาในแต่ละปีมีปัญหาทางด้าน ความสามารถในการเรียนอ่อน ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ที่จะสนับสนุน ในการจัดกิจกรรมและ การสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่ไม่สนใจที่จะรับการสอนซ่อมเสริม

กำไลทอง จันทรีไทยศรี (2555) ได้ศึกษาการบริหารงานด้านกิจการนักเรียนของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร (กลุ่มกรุงเทพตะวันออก) สามารถแบ่ง ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกิจกรรมนอกหลักสูตร 2) ด้านการให้บริการนักเรียน และ 3) ด้าน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกิจกรรมนอกหลักสูตร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากคะแนนความ คิดเห็นจากมากไปน้อยดังนี้ มากที่สุดได้แก่ กิจกรรมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมสถานนักเรียนและการส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ และกิจกรรมสหกรณ์นักเรียนน้อยที่สุด ตามลำดับ ด้านการให้บริการนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ได้แก่ บริการอาหารกลางวันนักเรียน

และบริการห้องสมุด และที่มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงาน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ บริการรับ-ส่งนักเรียน บริการไปรษณีย์-โทรศัพท์ และบริการการเรียนวิชา ทหาร ตามลำดับ ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนความคิดเห็น ดังนี้ มากที่สุด ได้แก่ การป้องกันสิ่งเสพติดในโรงเรียน รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยนักเรียน งานส่งเสริมความปลอดภัยในโรงเรียน งานสวัสดิการ และทุนการศึกษา และงานส่งเสริมสุขภาพอนามัย น้อยที่สุด ตามลำดับ

อณัญญา เรืองวานิช (2557) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า ปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 มีปัญหาการดำเนินการโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีปัญหาสูงที่สุดคือ ด้านงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ประกอบด้วย (1) ด้านงานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ด้านงานป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน (3) ด้านงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (4) ด้านงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนการจัดบริการแนะแนว การจัดบริการอาหารกลางวัน และการจัดบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียนผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานกิจการนักเรียนต้องดูแลเอาใจใส่งานทุกด้านอย่างใกล้ชิดมีการวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การประเมินและการปรับปรุงการทำงาน เพื่อให้การพัฒนาระบบงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนต่อ